

Præclarus hic in dogmate
Et actibus sublimior,
Multis parabat perviam
Arctam polorum semitam.

Divina mox clementia
Miraculis hunc radiat,
Ut verba vitæ seminans
Et sanitatem conferat.

Nam suscitavit unicam
Theodorici filiam.
Ipsique regi postea
Lumen restaurat turbidum.

Oremus ergo supplices,
Nos hujus ut precatibus
A vitis Christus levet,
Illustret et virtutibus.

Sit laus, decus, virtus, honor
Patri, Proli, Paraclito.
Sit Trinitati gloria,
Uni Deo per sæcula. Amen.

Exsultet Domino mente serena,
Laudes ac jubilos concio nostra

A

Solvens amissis atque colendis
Festis eximii Theoderici,

Qui tactus radiis Spiritus almi,
Dum transire videt gaudia mundi,
Sprevit clara figens lumina mentis,
Quo nos certa vocant munera Christi.

Hic nam Remigii dogma magistri
Sectans postposuit noxia sæcli :
Cui mox cœnobii creditur ordo,
Quem digne coluit dogmate claro.

In quo mira nitens cœlica virtus,
Infirmos varia clade levavit,
Et Regis sobolem ordine miro
Orando revocat mortis ab antro.

Tu nos ergo pie Christe redemptor.

B

Istius meritis solve precamur
Cunctis criminibus, atque beatis
Jungas agminibus lumine regni.

Sit laus ingenito gloria Patri,
Virtus atque decus sit Genitoque
Majestas similis Paraclitoque
Unus qui Deus est tempore sæcli. Amen.

VITA SANCTÆ RICTRUDIS

ABBATISSÆ MARCIANENSIS

AUCTORE HUCBALDO.

(A Surio exposita, at restituta ad cod. Marcianensem opera R. P. Simonis Gillemoti, subprioris Glisniani; apud Mabill. Acta SS. ord. S. B., sæc. II, p. 937.)

MABILLONII OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Hucbaldus, Elnonensis monachus, variis scriptis notus, Acta. S. Rictrudis, Northmannorum clade deperdita, partim ex seniorum relatione, partim ex variis schedis utcumque accepta restituit: qua de re Marcianensis chronographus ms. ita loquitur in lib. 1, cap. 17: « Stephanus Leodicensis episcopus, vir grandævus et miræ sanctitatis, ab Hucbaldo S. Amundi monacho Vitam ejus (Rictrudis) conscribit præcepit. Hic est autem episcopus qui cantum scilicet Trinitatis et Vitam B. Lamberti martyris tam devote quam eleganter composuit, et multa alia Deo inspirante locutus est, quæ mater Ecclesia memoriter et in auctoritate retinuit. Qui propterea Hucbaldum ad conscribendam Vitam ejus elegit, quod esset vir litteratus, et inter monachos sana de ejus conversatione haberetur opinio: cujus dictis fidem faciunt ejus diuturna opera et conservationis tenor immunitis a querela. » Porro Hucbaldus huic lucubrationi manum admovit anno 907, uti ipse in prologo diserte affirmat. Paulo post Hucbaldum eandem Vitam metricè edidit Joannes, monachus itidem Elnonensis, ad Stephanum monachum Gandensem, rogante, imo præcipiente, episcopo Cameracensis « Ecclesiæ Erluino, » qui Erluinus in ea dignitate vixit ab anno 998 ad 1011. Verum unus instar omnium debet esse Hucbaldus, qui licet in nonnullis lapsus sit, cæteris tamen auctoritate et antiquitate præstat.

2. In antiquis Martyrologiis desideratur nomen sanctæ Rictrudis viduæ et abbatissæ Marcianensis

C cœnobii; cujus de origine pauca dicenda sunt. Marcianisæ, seu Marcennæ vulgo *Marchiennes*, villa quondam in Flandria ad Scarpam fluvium, inter Duacum et Audomaropolim, diœcesis Atrebatensis, nomen ac locum dedit Marcianensi, seu (et scribunt Marchianensi monasterio, a S. Amundo constructo et ab eodem una cum S. Autherto episcopo vi Kalend. Novemb. solemniter dedicato in honorem apostolorum Petri et Pauli, cui monasterio S. Jonatus abbas primus præfectus est. Duplex eo in loco a primo conditu fuit congregatio monachorum ac sanctimonialium; illis Jonatus, his Rictrudis præerat. Monachos illic primum, deinde paulo post, hoc est anno circa 647 virgines Deo sacras fuisse collocatas in gratiam sanctæ Rictrudis dotricis, tradit chronographus Marcianensis. Vastato a Nortmannis monasterio anno 869, sanctimoniales paulatim ad deteriora lapsæ sunt, donec Balduinus comes, cognomento *Barbatus*, eliminatis feminis, monachos substituit (anno 1028, teste Meiero), ac cito Lietwino Vedastini cœnobii abbate clarissimo, qui postquam locum rexit annos novem, Alberico discipulo suo regimen Marchianense imposuit. Alberico anno 1048 mortuo, S. Poppo abbas Stabulensis, ac decurso mense Popponi Wido successit. Hæc summatim ex Chronico Marchianensi, de cujus etiam auctore in notis de Translationibus S. Rictrudis inferius dicemus. Floret nunc istud monasterium monachis Benedictinis addictum, in quo claruerunt ex viris SS. Jonatus et Poppo; itemque venerabilis Amundus et

B. Hugo abbas; ex feminis S. Rictrudis, ejusque A. mus S. Maurontum et S. Eusebiam, qui eo in loco filia ac post eam abbatissa S. Clotsendis, ut mittat aliquandiu conversati sunt.

PROLOGUS AUCTORIS

AD STEPHANUM LEODIENSEM EPISCOPUM.

In Christi membrorum compage sicut excellentiori, sic merito honorabiliori domino præsuli STEPHANO secundum nomen suum apostolicæ reverentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritorum insignia cum eis quorum vices exsequitur a Deo coronando, HUGO BALDUS omnium exiguus sacerdotum ac monachorum ejusdem, immarcescibilis vernantisque floribus virtutum optat coronæ gaudium.

Clericis et sanctimonialibus congregationis Dei dilectæ famulæ beatæ Rictrudis rogatus apponere novum ad conscribendum gesta ipsius natorumque ejus calamum, diu multumque renisus sum, vel quia meam quantulamcunque scientiam tantæ impari materię noveram, vel quia tanto transacto tempore nulla certæ relationis de his scripta videram vel audieram, veritus ne forte dubia pro certis vel falsa pro veris assererem. Cumque renitenti mihi quedam historiarum exemplaria suis ostenderent concordantia dictis, de cætero illis quorum non contemnendæ videbantur personæ mihi fidem facientibus, quod hæc quæ referebant, eadem olim tradita litteris fuerunt, sed insectatione Nortmannicæ depopulationis deperierunt; postremo adjuratus tremendo Divinæ majestatis nomine tandem acquievi: et si non ut debui, institi tamen ut potui, non phaleris deservire verborum, sed ædificationi consulere legentium cupiens vel audientium. Explicato vero jam opusculo cum ad recitandum, vel potius vestræ examinandum excellentiæ traderetur, visum est prudentiæ vestræ ex iis quæ ad corroborandam uniuscujusque libri auctoritatem solent a scholasticis requiri, quedam deesse, persona videlicet et locus cum tempore. Mihi tamen satis superque videbatur suffecisse, si tam præclara tantorum virorum nomina et facta et loca loquentibus scriptis supprimeretur locus et persona scriptoris, ne per eam veluti per atram nubem obnubilari viderentur astra tanti splendoris. Verum sicut placuit sanctitati vestræ, famosa vestri nominis lampade præfulgente,

(872) Surius ita reddidit: *Dumque Stephanum inclytum antistitem libelli hujus loquetur præfatio, voce Legiensem expuncta; ac Stephanum cui*

nostri quoque licet tetra illuminabuntur tenebræ, et dum Stephanum Legiensem (872) inclytum præsulem hujus libelli loquetur præfatio, nostra etiam exiguæ fiet personæ mentio. Porro locus (ut nostis) non est mihi cujuslibet nunc ut olim celeberrimæ urbis, cum potius libenter me infimum esse gloriarer cœnobilam monasterii S. Amandi egregii Christi confessoris, vestri quoque dudum prædecessoris, nisi meis exigentibus peccatis, inde tam crebro fugarer metu barbaricæ insectationis. Quid autem dicam de tempore secundo quod (ut ita dictum sit) pessimum videtur forte [esse]? Libet duntaxat cum Psalmista ad Deum proclamare: « Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Respice, Domine, in servos tuos et in opera tua (Psal. LXXXIX). » Cogimur denique Apostolum monentem audire: « Redimentes tempus quoniam dies mali sunt (Ephes. v). » Ne tamen prætergredi videar auctoritatem vestræ jussionis, nostratum regum nominibus omissis, innotescat tempus nativitatis Christi summi regis, cujus agebatur annus nongentesimus septimus, revoluta ordine in decimo indictionis anno hujus editæ scriptionis. Ad profectum Ecclesiæ catholicæ opto vos feliciter ad vota communia valere.

Vestra sagax votis faveat prudentia nostris,
 Quæ passim suavem famæ diffundit odorem:
 Quod cultrix veri retegat quoque nubila falsi,
 Nec nostrum placido dignetur visere vultu
 Hoc opus, et justo pensans examine libram
 Emendet mendas, si quas malus intulit error.
 Quod si laux nullo præponderat acta rotatu,
 Imparibus neque me miscet fraus partibus ullis;
 Congaudere pio justum, pater, esse labori
 Inclytè scis, dignas Domino persolvere grates
 Quod sumus et sapimus, vitæque movetur in ista:
 Cum potius veræ spectamus [f. speramus] gau-
 [dia vitæ,

Quæ nobis pariter Dominus det sumere Christus
 Sanctorum precibus, quorum signavimus actus.

hæc Vita nuncupata est, episcopum Cameracensem fuisse opinatus est.

INCIPIT VITA.

CAPUT PRIMUM.

Franci ad fidem per S. Remigium adducti.

Primum Francorum gentem in suis olim primoribus

de minore progressam Phrygia atque ex regali Trojanorum propogatam prosapia, diuque fanaticæ simulacrorum delusam dementia, ad agnitionem veri-

tatis divina voluisset venire gratia; quod ante A tempora prædestinaverat sæcularia, pene in fine temporum sæculi cum industrius rex Chlodoveus ejusdem gentis regeret sceptrum, beatissimi præsulis Remigii devota perfici decrevit instantia. Qui sacratissimus pontifex, et sancta morum probitate, et admirabile signorum pollens virtute, præfatum regem, necnon et maximam ipsius exercitus partem, fidei doctrina catholicæ, atque (ut ferunt) sumpto cœlitus chrismate, una die ad tria circiter millia Christi baptismatis imbuit charismate. Ex illo deinceps tempore magis magisque, et sancta inter Francos religio, ut super regna sibi collimitanea, seu etiam quædam procul posita, a suis partim majoribus elaborata convaluit eorum dominatio: quam non suorum feritate morum sunt adepti, a qua Franci putantur a quibusdam nuncupati, eo quod sit in illis velut naturalis quædam ferocitas animi, et mores in eis sint inconditi; sed quoniam geminis magnisque erant columnis fulti, quibus totus totius Ecclesiæ status videtur inniti, auctoritate videlicet sanctorum pontificum, honore ejus cujus vice funguntur præcellenti, et præpotentium virtute regum in administrandis reipublicæ negotiis in omnibus sagaci; idcirco divina eos præveniente gratia ac subsequente ad potiora passim fastigia sunt provecti. Denique « ubi quondam peccatum abundaverat, intantum Dei gratia superabundavit (Rom. v, 20), » ut sicut cœlum varia stellarum decoratur pulchritudine, sic et « a Patre luminum a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum (Jac. i, 17). » Francorum terra multiplici perfectorum sanctorum tam indigenarum quam et ab exteris regionibus advenientium utriusque sexus et omnis ordinis illustraretur claritate.

CAPUT II.

Rictrudis parentes nobiles.

De quorum sacrosancto refulsit collegio velut quoddam sidus splendore admodum venusto Rictrudis devota Christi famula, ipsi suo acceptabilis Deo atque bonis hominibus amabilis, ac laudabilis justitiæ atque sanctitatis merito. Hæc claro satis exstitit oriunda germine, Ernoldo nobili edita, genitore, et Lichia genitrice ex agili pugnacique Wasconum gente. Hujus autem gentis antiquiores primo dicti sunt Vaccei (573) a quodam oppido juxta Pyrenæum sito sic cognominati, sed postea Wascones quasi Vaccones demutata c in s litteram nuncupati: et ipsorum regio quæ antea dicebatur Vacecia, appellata est Wasconia. Cujus incolæ, licet illo tempore pene omnes demonicis essent dediti cultibus, a Deo tamen prælecta Rictrudis sic ex eisdem impiis et sine Deo prodiit hominibus, velut solet rosa de spinosis efflorere sentibus: quæ ab ipsis incunabilis cum ætatis teneræ provectibus, honestis est alta et

instituta moribus. Fuit vero temporibus Chlotharii regis magni, qui a Chlodoveo ex Francorum regibus (ut præfatum est) primo ad fidem Christi converso quartus exstitit, seu etiam filii ejus Dagoberti regis inclyti, qui a beatissimo Arnulfo Mettensium episcopo enutritus ut patri conregnaret atque succederet, sicut de eo scriptum est, et industria dignus et viribus fuit. Hic post defunctionem patris sui Chlotharii regalia sceptrum regenda suspiciens, fratri suo Hariberto non sibi uterino ad regendum concessisse placuit pagos et civitates citra Ligerim et limitem quo tenditur partibus Wasconia seu et Pyrenæos montes, sapienti usus consilio, ea scilicet pactionis facta firmitate, ne unquam adversus ipsum frater ejus amplius quid de regno repeteret paterno. Haribertus igitur sedem tenens Tolosanam, cum et in partibus provincie regnaret Aquitanie, non post multum temporis etiam totam subegit Wasconiam ditioni suæ.

CAPUT III

A S. Amando exulare jussu eruditi in .id.

Præfatus autem rex Dagobertus cum in multis optime regalia jura gubernaret, nimium tamen deditus amori mulierum, eam quam in conjugium sortitus fuerat, eo quod sterilis esse videretur reliquit, alteramque in matrimonium accipiens, reginam esse voluit. Cumque super hoc scelere a pontificibus, maximeque a sanctissimo viro et mirabilium patratorum operum præsule redargueretur Amando, ille indignatione et fastu permotus regio, eundem venerabilem pontificem non absque injuria ab omni suo depulit regno. Qui persecutionem pro veritate quæ Christus est patientissime tolerans sibi illatam, et quoniam libentissime pro ipso optabat proprium fundere sanguinem, per diversa serendo loca divini verbi sementem tandem inter cætera genuinum beatæ Rictrudis aggressus patriam, scilicet Wasconiam, ut illic et plures et hanc pulchram sibi cœlitus infuso quo ardebat irradiaret lumine stellam, reputans etiam ob illius gentis sævitiam adipisci se posse inibi martyrii palmam.

CAPUT IV.

Amandus a Dagoberto mulieroso revocatur. Regni pueri curam detrectat; eum baptizat.

Interea jam dictus princeps atque rex Dagobertus cum non haberet filium quem sibi gauderet fieri successorem, mœstus super hæc re nimium, tertiamque suo ascivit lecto conjugem (574). Tum demum conversus ad Dominum, ac plurimorum expetens suffragia virorum, ex eadem eodem habuit anno largiente Deo filium, nullis precibus atque eleemosynarum largitionibus acquisitum. Sollicitus denique cui potissimum traderet eum sacro fonte diluendum divinaque lege imbuendum, ut sicut ipse beatum Arnulfum habuerat pædagogum, sic et suum

(573) Lege quæ ad Vitam S. Amandi anno 679 hæc de re adnotavimus.

(574) Nempe Ragnetrudem, de qua Fredegarius

Scholasticus in Chron. cap. 59, quod anno regni Dagoberti octavo, id est Christi 630 factum refert.

a quolibet maximo Dei servorum juxta religionis A Christianæ exercitium educari faceret puerum; factique prioris reminiscens et pœnitens quod tantum in tantæ commiserat sanctitatis viro flagitium, a ministris circumquaque studiosissime perquisitum, et vix repertum ad se reverendissimum petiit revocari pontificem Amandum. Quid plura? reducitur ab exilio verus prædicator et operator Evangelii venerandus antistes, veluti novus de Pathmo rediens Evangelista Joannes. Fit commu- ne tam regi quam optimatibus gaudium, omnique populo solemne de ejus reversione tripudium. Prostratus itaque ejus pedibus rex veniam rogat, facillime impetrat: fundit precem pro filio; sed ejus frustratur petitio. Respondit enim illi ille ter beatus voce Pauli noster Paulus, militantem Deo B non oportere negotiis implicari sæcularibus. His dictis e conspectu regis illico abscedit; sed regalis fervor desiderio minime recedit. Denique quod per se nequit, bonorum suggestionibus virorum perficere gestit. Audoenum siquidem et Eligium præcipuos in sanctitate et prudentia viros, ideoque Amaudo harum amatori virtutum merito amantissimos ac familiarissimos rex post eum dirigit probabiles sui voti executores. Quorum sanctæ petitioni, qui fas non erat obviare sancto, annuit licet coactus regis placito. Igitur regius infans defertur, qui non amplius a nativitate quam dies circiter quadraginta habere ferebatur, per beatum sacerdotem sanctam benedictionis suscepturus gratiam, sed jam naturalis amissurus nominis C etymologiam. Namque dum ab eo catechumenus fieret, finitaque oratione nemo ex ullius tantæ multitudinis exercitu Amen responderet, Dominus qui aperit os mutum, et linguas infantium disertus facit, os (ut ita dictum sit) non jam infantis sed pueri aperuit, et cunctis audientibus clara voce Amen respondit. Res satis stupenda et circumstantes contra morem siluisse, et hunc contra naturam locutum fuisse. Satimque illum sanctus pontifex vivifico baptismate regeneravit, atque Sigebertum nominari instituit (575), quem Haribertus rex, regis frater, de sacro lavacro excepit. Sicque Dominus dum sanctum suum mirificavit, et ipsos et utrumque exercitum magno gaudio atque admiratione in hujusmodi signo replevit. D Sequenti post hoc anno Haribertus rex, nec mora post ipsum filius ejus parvulus obiit, omneque regnum illius cum Wasconia Dagobertus rex suæ potestati redegit. Hoc totum et propter quædam precedentia, maximeque pro his quæ sequuntur interposui, ut legentes et audientes noverint, quæ beatæ Rictrudis fuerit causa in Franciam veniendi.

CAPUT V.

Adalbaldo nubit Rictrudis.

Temporibus ergo præfatis cum crebro Francis Wasconia fieret permeabilis, Rictrudis puella bonæ

(575) *Charibertus*, inquit Fredegarius cap. 62; *Aurelianus veniens, Sigibertum de sancto lavacro*

indolis jam facta nubilis videtur, diligitur atque eligitur a quodam Francigena Adalbaldo nomine, natalibus orto præclaris et justis. Mater denique ejus Gerberta fuerat filia sanctæ Gertrudis in monasterio nunc Hamaticensi a se ædificato quiescentis. Ipse etiam a puero optimis institutus disciplinis, copiosis pollebat fundis et divitiis, atque in aula regis charus valde erat et honorabilis, dignus plane vir qui maritus existeret dignæ Rictrudis. A quo juxta morem desponsatur, datur, atque in contubernium matronale licet quibusdam nolentibus puellæ consanguineis assumitur. Causa vero uxoris ducendæ non fuit incontinentiæ, sed charæ sobolis habendæ. Sed ea conveniunt in utrisque quæ spectari solent in eligendo marito vel uxore. In viro enim virtus, genus, pulchritudo, et sapientia, quæ ex his ad amoris affectum potior est, inerat. In uxore autem pulchritudo, genus, divitiæ, et mores, qui magis quam cætera quærendi sunt, habebantur. Et ne multis immoremur, secundum Apostolum erat illis honorabile connubium, et torus immaculatus (*Hebr. iii*). Non enim surda audierant aure ejusdem Apostoli verba: *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti quem habetis a Deo, et non estis vestri? Empti enim estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro (I Cor. vi)*. Igitur compage fidei et charitatis sic adherentes sibi ut essent duo in carne una, et non jam duo, quia una caro; unanimes uno ore et concordii operatione honorificabant Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi, omnibus diebus suis servientes Domino in sanctitate et justitia coram ipso, qui habitare facit unanimes in domo.

CAPUT VI.

Liberos gignit.

Nati quoque sunt eis filii secundum benedictionem Domini quam primo dedit homini, (*rescite, inquit, et multiplicamini (Gen. i, 28)*): fuitque eis primogenitus nomine Maurontus, postea abbas et levita sanctus, et filiæ tres sacræ virgines, Clotsendis post obitum matris ejus monasterii reatrix, Eusebia bona Dei cultrix secundum interpretationem sui nominis; post has quoque Adalsendis. Quos cum essent parentes eorum justis, et per seipsos, et per familiares sibi servos Dei educaverunt et erudierunt in timore Domini, auctos ab infantia benedictione cœlesti. Mauronto siquidem venerabilis Deoque dignus sacerdos Richarius pater spiritalis exstitit, eumque per sacrum baptismata Deo regeneravit: Clotsendem egregius pontifex Amandus quia sacris dignisque manibus e fonte salutari excepit, in omnibus Deo dignam reddidit: Eusebiam vero ex sacro lavacro Nanthildis regina uxor Dagoberti suscepit. Vere

exceptit. Lege Vitam sancti Amandi ad annum 579.

beata et Deo beneplacita progenies. De hac denique dicitur recte: *O quam pulchra est vasta generatio cum claritate* (*Sap. iv*)! Vere etenim cum donis spiritualibus sic plerumque ditantur iusti etiam bonis temporalibus, sicut canit Psalmographus: *Beati omnes qui timent Dominum* (*Psal. cxxvii, 1*), etc. In quibus verbis, licet spiritualis sit intellectus, tamen secundum hæc datur aliquando iustis et temporalis profectus.

CAPUT VII.

Maritum occisum lugeat.

Posthæc bonæ et laudabilis memoriæ Adalbal- dus devotæ Christi famulæ Rictrudis maritus a pago Austrebatinse, (576) ubi etiam pluribus locupletabatur possessionibus, eundi Wasconiam nimium triste suis iter arripuit. Quem nobilis ma- trona Rictrudis aliquantulum prosequitur, sed quæm citius domum prout ei iussum fuerat mœrens revertitur. Mens enim futuri quodammodo præsa- ga doloris jam portendebat quod adhuc ignorabat, et quod nondum patiebatur jam veluti lamentabatur. Quid multa? Intereundum insidiis malignorum, et (ut fertur) eorum quibus sanctum displicuerat matrimonium, vir justus appetitur, vulneratur, perimitur. Honorifico deinde ut decebat tumulatus obsequio, defunctus sæculo, vivit Deo. Vivit inquam, vivit ejus felix anima, illi coherens quæ vera est vita: quod attestantur signa quæ ob illius declaranda merita, ad ejus mortua frequenter ostenduntur ossa. Neque multæ sunt moræ in his nuntiandis Rictrudi Dei famulæ: quia tam tristi percussa relatione, non modico afficitur animi mœrore. Augescit sensum dolor dolore dolentium sobolum, crescit luctus luctu lugentium familiarium. Transacto tandem aliquando tanti fletus tempore, inquit cum philochristis sibi familiaribus, maximeque cum Aman- do sanctissimo Dei pontifice, et cæpit consilia salubre. Proponit denique ei ille verus consultor animarum illud Pauli apostoli: *Mulier alligata est viro, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus liberata est, cui vult nubat tantum in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium* (*I Cor. vii*). Ad quod illo erigit aurem, erigit et mentem. Audit etiam ab eo, imo exaudit et illam dulcem et amplectendam Christicolis evangelicam vocem: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (*Matth. xvi, 24*). Et, *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* (*Luc. xiv, 33*).

CAPUT VIII.

Nuptiis secundis nuntium remittit. Velum assumit coram rege.

In his sacris ac vitalibus verbis figens ancho-

(576) Austrebatensis pagus, *Ostrewant*, in Belgio, includebatur fluvii Scarpo, Senseto et Scaldi, sic dictus, ut recte conjiciunt, quod limes fuerit Austrasiæ, *Bant* enim Belgis litem sonat. De causa profectionis Adalbaldi et loco cædis varii

ram mentis Adalbaldi relicta, sed Dei dilectrix, et a Deo dilecta Rictrudis, omni postposita accipitis mora deliberationis, ejus salubribus se acquieturam pollicetur monitis. Sed ecce et salubri præsulis consulto, et pio sanotæ matronæ voto invidia diaboli nititur obviare subreptio. Nec movet in his pertubandis infimos quoque vel mediocres, sed summos sæculi primores. Per ipsam denique regem ejus tentat suadere animo, ut se suorum cuidam optimatum secundo copulet conubio. Quod cum illa prorsus aspernaretur, plurima blandimentorum hortamenta sed incassum profunduntur. Cumque ad hæc penitus in Deo fixus illius status non moveretur, regalium terror minarum licet frustra illi proponitur. At illa par- modo sævientem parvipendit ut blandientem. Et quia ex tribus philosophiæ partibus illam quam maxime quæ est in actione et causa recte conversandi apprehenderat, quæ Græce ethica. Latine moralis dicitur, et bene vivendi magistra cognoscitur, quæ etiam in quatuor principales virtutes, prudentiam scilicet, atque justitiam, fortitudinem et temperantiam dividitur; his singulis sua redens, sicut per justitiam Deo magis quam hominibus obedire disposuerat, et per fortitudinem nec illecebris emolliri, nec adversis frangi poterat; sic per prudentiam caute indignationem a se regiam submovere, et per temperantiam humilitatis regulam modumque vitæ in omni verbo vel opere servare satagebat. Usa denique consilio sui symnystæ, deiferi scilicet Amandi, atque ad tempus dissimulans immobile in Dei servitio sui propositum voti, acturam se ex hoc cum ejus consilio vel permissione spondet regi quod utilitas judicaretur foro sibi. Et quid multis immorer? cum ita regem suspectum reddidisset veluti ejus voluntati parere vellet, in prædio suo, hoc est in villa Baireio (*Boiry, prope urbem Atrabatam*) opiparum et regiæ condignum magnificentiæ instruit convivium. Invitat cum optimatibus regem, et inter prandendum sale conditorum omnes lætificat suavitate sermonum. Postquam exempta fame, et amor compressus edendi, tum multo clara exhibens convivias baccho, surgit et non trepide sed constanter, non tepide sed ferventer, non segniter sed sagaciter, non muliebriter sed viriliter, quod conceperat mente, perficit opere: primoque scicitatur a rege, si concederet sibi in domo sua quod vellet agere libera coram eo uti potestate. Hic autem annuit propere, reputans quod sumpto poculo, ut moris est pluribus, in cogendo bibere se vel convivas suos debere lætificare. At illa, secundum salubre sui consiliatoris Amandi indybi præsulis consilium, ex suo sinu prolaturam, invocato terribilis Dei nomine et auxilio, capiti sup-

varie sentiunt. Sepultus est in monasterio Edo- nensi, quædam ejus reliquiæ Duacum anno 1221 translatae. Colitur iv Nonas Februarii. Consulto Bollandum.

ponit ipso riget et cunctis stupentibus, jam benedictum ab eodem pontifice velum. Quo facto rex ira permotus ingratus derelinquens epulas abscessit e convivio; illa vero jactans cogitatum suum in Domino, totam se suosque ejus commisit arbitrio, ut ab eo enutrentur et solarentur misericordiam semper solatio. Ac primum facultatibus et possessionibus sibi relictis ordinatione prudenti distributis, et spinosis hujus sæculi curis a terra cordis sui penitus extipatis, quæ antea in conjugali vita ferebat trigesimum, postmodum duplicato germine fructum cepit in viduitate ferre sexagesimum: et quæ prius dum in membris suis Christo ministrare satageret fuerat Martha, jam secus pedes ejus residens audiendo et custodiendo verbum illius facta est Maria. Et quoniam ipso attestante « optimam partem quæ ab ea non auferetur elegit (Luc. x, 42), » optimum ejusdem partis dilectæ et electæ præmium in recompensatione percipere meruit.

CAPUT IX.

Ut habitum mentis, sic mutat et corporis.

Sane ut quod homo gerebat interior, ostenderet quoque exterior; sicut mutaverat habitum mentis, sic mutat et corporis. Pomposas projicit vestes quibus ornabatur nupta, cogitans aliquando ea quæ sunt mundi quomodo placeret viro, et una cum eis exuitur omni sæculi hujus impedimento, ut quamvis videretur vidua, id est divisa a viro, jam non esset divisa animo, sed sollicita semper quæ Domini sunt, solummodo quomodo placeret. Induitur viduitatis vestibus, quæ ipsa sui specie monstrarunt contemptum mundi istius. Nam sicut albas vestes exaltationi et solemnæ congruunt lætitiæ, ita nigre humiliationi et lugubri conveniunt tristitiæ. Unde et caput quod est principale corporis, tetro velatur amictu, ut principale animæ, id est mens velanda signetur mœroris et pœnitentiæ tactu. Qui cum brevis sit, et, ut ita dicam, momentaneus, eam operatur consolationem de qua ait in Evangelio Dominus: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v.)* Et ut quondam expertas corporis voluptates et molestas evinceret dæmonum suggestiones, cum nimis vigiliis et orationibus continuis crebra ducens jejunia, elephoris amictur cilicino, cujus assiduis punctationibus edomaret libidinis punctiones, et ut dictum est a poeta, sine Cerere et Libero Venus friget, atque veraciter cum Psalmista caneret: *Ego autem cum mihi molesti essent induebar cilicio, et humiliabam in jejuniis animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur (Psal. xxxiv.)*

CAPUT X.

Marcianas monasterium eligit, ubi spiritualibus vacaret exercitiis.

Locum vero ubi spiritualibus daret operam exercitiis, cum consilio et auxilio sæpediti præsulis,

qui eidem erat a secretis, elegit valde congruum, monasterium scilicet et Marcianas vocatum, quod ab eodem pontifice super fluvium *Scarb* fuerat constructum. Cui perficiendo et ordinando idem præsul discipulum suum præfecerat abbatem sanctum Jonatum venerabilem virum, cujus adhuc in eodem monasterio sacrum corpus habetur reconditum: in quo et monachorum ordinem beatus Amandus haberi voluit, sed jam dictus abbas sanctimoniales (prout sibi visum fuerat) aggregavit. Hunc ergo locum satis opportune remotum Dei famula Rictrudis expetiit, atque B. Amando consentiente et inter regem et ipsam reconciliationis officium fungente, cum privilegio regie auctoritatis accepit, quatenus ibi licet in fragili posita corpore, corporeas fortitur concupiscentias superaret. Et non hoc solummodo, verumetiam adversus rectores mundi tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in cœlestibus colluctando, et ea pariter cum mundo divincendo, triumphum victoriæ et condigna certaminis præmia a superno spectatore expectaret ac perciperet.

CAPUT XI.

Filias suas Deo sacrat.

Ut autem ad hæc feliciter peragenda sufficeret, omnibusque exempli gratia a quanta perfectione conversationem suam cepisset, palam fieret, juxta illud evangelicum: *Luceat lux vestra corum hominibus, ut videant vestra bona opera et glorificent patrem vestrum qui in cœlis est (Matth. v.)*; post adjectas a se onerosas prædiorum et divitiarum sarcinas, post professam Deo viduitatis continentiam, et post sumptum sanctum sanctimonialis habitus indumentum, seipsam tantummodo exhibere oblationem vivam, sanctam, Deoque placentem non contenta etiam terræ, hoc est ventris sui sacras ac præcipuas sanctæ et individue Trinitati offert primitias, præfatas videlicet tres filias candidas veluti columbas gratissimas illi fieri hostias: ut corde et corpore immaculatas et ut perpetuam virginitatem servantem, « Agnum, virginis matris filium, quocumque ierit sequantur (Apoc. xiv, 4), » sinceritate cordis, et carnis vernantes flore illibate virginitatis in corpore, ac nitentes puritate inviolate veritatis in corde, ut sint semper sine macula ante Dei thronum, cantantes ei canticum novum, hoc est gaudentes cum eo de carnis incorruptione in perpetuum. Quod canticum licet possint audire, nemo tamen poterit dicere sanctorum, nisi illa candida turba incontaminatorum. Hæc cum verissime ita sunt, audite obsecro et auribus percipite omnes qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad angelicæ privilegia castitatis assurgere, et tam præclari contubernii societatem acquirere, atque cum eis tam dulcem novi cantici melodiam personare. Properate, currite, festinate, ac memores uxoris Loth, retro respicere nolite. Putidam luxuriam fugite, carnales concupiscentias calcate. Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos feni. Hæc exhortatoria cordis vestri

penetrent imita, quæ non ex meis edita, sed ex patris Augustini doctoris egregii verbis, quibus virgines hortatur, sunt mutuata (August. *de S. Virg.* cap. 27). « Pergite, inquit, sancti Dei pueri et puellæ, mares feminæ, cœlibes et innuptæ, pergite perseveranter in finem, laudate Dominum dulcius quam cogitatis uberius; sperate felicius cui servitis instantius; amate ardentius cui placeatis attentius; lumbis accinctis et lucernis ardentibus exspectate Dominum quando veniat ad nuptias. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum quod cantabitis in citharis vestris utique tale quale nemo poterit dicere nisi vos. » Et sequitur post pauca: « Sequimini eum, quia et Agni caro utique virgo est. Sequimini eum virginitate cordis et carnis quocunque ierit. Quid est enim sequi nisi imitari? quia Christus pro vobis passus est, relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia ejus (I Petr. II, 21). »

CAPUT XII.

Marcianis se recludit.

Rictrudis igitur Dei fidelis femina quæ se totam illi in sancta devoverat continentia, tres quoque filias uni despondens viro Christo in ætate adhuc tenera, ut Agni semper sequerentur vestigia, et canticum quod illa nequibat jam per se, per suarum citharas filiarum ei faceret personare; omnibus tam sapienter dispositis et cunctis exuta sæculi curis, gymnasium monasteriale ubi stadium vitæ præsentis agonizando percurreret, et contra diabolum luctando decertaret, palæstricorum more sic nuda ne in aliquo ab adversario maligno teneri posset, et oleo peruncta gratiæ cœlestis ingreditur, et juxta quod ait Apostolus, in agone contendens ab omnibus se abstinet, suoque exemplo filias vivere edocet. Mauronto primogenito suo adhuc in laicali habitu regalibus obsequiis ac negotiis militaribus corpore potius quam mente detento, de quo in sequentibus opportunus erit vobis sermo.

CAPUT XIII.

Adalsinde filix mortem fert æquanimitèr.

Illis igitur diebus moritur Adalsendis novissima filiarum ejus, et quæ postrema fuerat ingressa januam vitæ præsentis, prima ingreditur januam mortis. Et quare dicimus moritur, cum anniversaria circuli revolutione ipsa sacrosancta Dominicæ Nativitatis solemnitas, quando huic mundo peccatis mortuo advenit remedium quo mors cum suo fugatur principe, hæc non mortua, sed potius luci vitæque sit edita perpetuæ (577)? At bona Rictrudis inter adversa fortis et longanimis quid tunc ageret duabus sibi occurrentibus affectionibus animi valde contrariis, gaudii scilicet ac mœroris; dum hinc intonantem toto orbi audiret angelum: *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum quod erat omni populo* (Luc. II); hinc filiam suam præ oculis haberet mortuam, quam esse dolendam ipsa naturæ cogeret conditio! Virilis tamen quod ei inerat animi robur

A muliebrem superavit affectum, nec passa est sibi dominari luctum mortis filix, vel esse ibi locum tristitiæ, ubi natalis celebratur vitæ. Et, ut paucis absolvam digna memoriæ, debitum sepeliendi officium completur fidelium more, remota charos suos lugendi consuetudine. Sic exactus est primus, sic secundus, sic tertius sequentium se solemnitatum dies. Quarto denique succedente die quo sancta recolit Ecclesia victimationem parvulorum pro Christo ab Herode jugalatorum, et miserabilem matrum tristitiam; prudens Rictrudis sciens quid cuique deberet impendere tempori, et quia tempus et tempora sint omni rei sub cœlo, ideoque distinguens tempus gaudendi et tempus flendi, post sacerorum expletiones mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis martyribus honor exhibetur non dolor, votaue dantur cœremoniarum non lacrymarum; cum sibi cæterisque sanctimonialibus jam parata esset refectio corporum, illa convocatis omnibus, ait: Nunc vestra socialis, o dilectæ sorores, charitas est, et de donis Dei cum gratiarum actiones participans gaudeat; me autem exemplo dominarum mearum, matrum scilicet sanctissimorum puerorum innocentium, quarum hodierna die ploratus et ululatus auditus est multus, meam quoque innocentulam quodam modo simili hoc est immatura morte præreptam lugere permittat. His dictis amicum mœrori locum secretum petiit, atque ut naturæ competeat dolori satisfecit. O laudabilem et imitabilem in prudentia, longanimitate et patientia feminam, quam laudant in portis opera ejus! o mulierem fortem, quæ in castitate accinxit fortitudine lumbos suos, et in boni perseverantia operis roboravit brachium suum, ideoque non est extincta in nocte lucerna ejus!

CAPUT XIV.

Mauronti ejus filii gesta.

Verum quoniam in præcedentibus beati viri Mauronti facta est mentio, non ab re videtur breviter quid narrandum de eo. Hic igitur egregii sacerdotis Christi Richarii in baptismo spiritualis exstitit filius. Accidit vero aliquando, ut idem venerabilis sacerdos tam pro sanctitate quam etiam pro familiaritate, beatam equo vectus inviseret Rictrudem. Cumque post sacra colloquia quibus pariter dulces vitæ cœlestis sumpserunt epulas, vir Dei conscenso equo redire vellet ad propria; eadem quoque Dei famula dilectionis causa a domo paululum progressa est, gestans in ulnis suum quidem naturali generatione, illius autem spirituali generatione filiolum, ejus secuta vestigia quatenus ipse parvulus benedictione muniretur paterna. Sed cum jam vir Dei equo sedens eundem in manibus accipisset infantem sive ad benedicendum sive ad deculandum, omnium honorum hostis et invidus diabolus insolitam immisit equo ejus ferocitatem. Arreptitorum namque more insaniens, dentibus frendens, pedibus calcitrans, nimium valido hoc illaque impetu discurrens, geminatum utrisque, sed unum

(577). S. Adalsindis in Martyrologio Benedictino aliisque celebratur viii Kalend. Januarii.

sacerdoti et matri incusserat timorem. Sacerdos A denique sibi et puero, mater sacerdoti metuebat et filio : et quid illa ageret anxia, jam pene exanimis quasi imminentem præ oculis spectans adesse mortem, offuscatum lacrimis avertebat vultum, ne amborum simul miserabilem cerneret occasum : sed et familia tristis, dolens et ejulans magnis instabat plangoribus ad triste congregata spectaculum. Servus autem Dei, ne laberetur manu tenens parvulum, orationem fudit ad Dominum : qua completa, et puer ad terram delatus est incolumis quasi levis advolaret avicula, et equus pristinae redditus est mansuetudini velut ovis placida. At mater tandem recepto spiritu filium quoque recepit sanum, et in ulnis levavit ridentem : sicque tam ingens tristitia in magnum cunctis qui aderant B versa est gaudium. Quod nemo debet ambigere præstitum meritis amborum. Et quoniam tanta Dei omnipotentis est clementia, ut unde malignus hostis inhiat justos atterere, inde eos magis magisque faciat proficere ; hæc quoque tentatio ad profectum virtutum provenit beato viro. Nam reputans secum Dominum Deumque suum dum ad humani generis pergeret redemptionem, ad insinuandum humilitatis exemplum non superbo schemate, id est non equo phalerato, sed strato sibi ab apostolis vectum asello : ipse etiam postea si quanto instaret illi alicubi necessitas eundi, simili exemplo eodem usus est gestatorio.

CAPUT XV.

Maurontus nuptias fugiens, tondetur. Coronæ clericæ C significatio.

Postquam vero ad viriles pervenit annos idem venerabilis Maurontus regali adhærens, ut ejus posebat nobilitas, lateri, ipsius continuis (ut dictum est) obsequiis mancipatus, etiam vinculis innectitur sponsalibus (577^a). Sed carnalis citius amoris voluptuosos in quibus veluti pedem posuerat solvit compedes, animarum lucrifacere Amando præsule ei suggerente spiritualis amoris suavitates et æternæ jucunditatis dulcedines. Sed cum suæ mentis votum sanctæ retulisset matri, quod nequaquam suæ contubernio sponsæ vellet uti ; illa metuens ne forte per abruptos lasciviæ discursus, ut quorundam moris est juvenum, latam et ad inferos ducentem deliberaret viam sequi, maxima percellitur mœstitia animi, rursusque poscit D Amandum medicum morbidarum mentium succurreret sibi. Qui Marcianus adveniens, lenibus sibi que notis verborum fomentis eam demulcens,

(577^a) Hujusce loci sententiam ita reddidit Surius, quasi nequidem sponsalia admiserit Maurontus, sed oblatam sibi sponsam recusaverit. Maurontus iste distinguendus est a Mauronto *silvarum regiarum procuratore* in Vita S. Richarii, cap. 12, memorato. Id constat ex eo quod Maurontus, *silvarum regiarum procurator*, jam ætate maturus florebat in aula Dagoberti, cujus principatu natus est Morontus Rictrudis Marcianensis abbatissæ filius. Deinde Maurontus in Vita S. Richarii laudatus non videtur diversus a Mauronto, qui in Actis S. Walarici, c. 23, dicitur *summus inter proceres palatii* vivente ipso Walarico. Atqui Walaricus annum Chri-

PATROL. CXXXII

pristinæ in Deum reddidit alacritati. Acta deinde ab eodem antistite missarum solemnitate, cum et ipse Maurontus adstaret in præsentia, aspicit sepe dictus antistes apem ter gyrare ejusdem verticem viri. Vir autem Deo plenus, intelligens statim quid portenderet hujus præsagium signi, advocato eo hortatur, ut quam celeriter perficiat opere quod olim et ille jam cœperat corde, et sibi revelatum agnoverat Deo auspice. Quod et ipse nequaquam distulit facere. Tum sanctissimus pontifex Amandus eum juxta morem ecclesiasticum benedicens, decisa capitis ejus coma in clericum totondit, et coronæ signum gestare fecit, per hæc quæ agebantur exterius, innuens quæ horum significatione servanda essent interius : scilicet ut summitas denudata capitis esse nuda et aperta Deo significet omnia secreta cordis ; et quidquid cogitatur vel agitur in occultis, oculis patere cuncta cernentis ; frequens vero resectio capillorum doceret resecanda frequenter malarum superflua cogitationum. Decus quoque coronæ utrumque exprimeret, et summi tiaram sacerdotis, et regalis diadema dignitatis : ut per hæc nosset ad regale pertinere se sacerdotium, necnon et post expletam diversarum tentationum sufferentiam, atque in his probationem per patientiam, se merito percepturum vitæ æternæ coronam a Deo diligentibus se repromissam. Quod et idem sanctus vir Maurontus non solum ex salubri hujus præsulis traditione, sed etiam ex sancta sanctæ Scripturæ suscipiens et memoriæ commendans lectione et admonitione, studuit devotissime ut assiduo semper impleret opere. Factus numque postmodum levita, eidem nomini et officio condigna morigerari curavit conversatione et vita. Et ut clara editus prosapia, regis quoque præclarus fulsit in aula, regia honoratus bulla, utpote prudens notarius regali præceptorum conscribens edicta. Cui etiam ad capessendum cumulandumque sanctæ conversationis emolumentum, sanctum sancti viri Amati episcopi Deus addit collegium : qui beatus vir electus et sublimatus ad episcopatum urbis Sidunensium (578) eo tempore quo Theodoricus rex iniquam exercebat tyrannidem, insimulatus falso quasi de infidelitate apud ipsum, in Perona monasterio sito in oppido D Virmandorum, cui sanctus præerat abbas Ultanus, subire jussus est exilium. Deinde post excessum B. Ultani traditus est præfato Dei famulo abbati Mauronto, ut eum custodiæ manciparet in suo qui

sti 622 non excessit, quo tempore jam conjugatus erat Maurontus ille Palatinus, Morontus vero iste necdum natus. Denique Maurontus, silvarum Dagoberti custos, factus est monachus sub Richarii disciplina in cella Chriciacensi seu Foresticella ; hic vero sub S. Amandi ferula primo quidem in cœnobio Macianensi, postea in Brollensi, cujus et abbas fuit. At vero Maurontus Marcianensis idem fuisse videtur cum Richarii filio spirituali, cujus Rictrudis, *Deo devota femina* ab Alcuino in Actis S. Richarii prædicatur.

(578) *Lege Senonensium*, quod ex ipsius S. Amati Vita aliisque auctoribus constat.

Broilus (579) dicebatur monasterio, ab eodem nuperime constructo in territorio Letio vocato. Quo suscepto ut ejus religiosam expertus est conversationem, sicuti servando cœlesti thesauro omnem omnibus vitæ ejus diebus famulandi adhibuit diligentiam, habens in eo pulcherrimum suæ suorumque confratrum vitæ et sanctitatis speculum (580).

CAPUT XVI.

Gertrudi abbatissæ Hamaticensi mortuæ sufficitur Eusebia duodennis, at matris jussu Marcianas revocatur. Hamaticum noctu secedit cum Amato.

Interea Dei famula Gertrudis, que fuerat avia Adalbaldi viri venerabilis, longevitatem vitæ accumulans operibus bonis, in Hamatico monasterio a se ædificato, ubi etiam sacra virgo Eusebia ejus educabatur proneptis, viam ingreditur universæ carnis, cui velut loco regiminis eadem succedit Eusebia, puella quidem bonæ indolis, sed adhuc satis teneræ ætatis, utpote duodennis. Mater vero ejus Rictrudis vere Christicola profundiori usa consilio atque prudentia, bene sciens quod multos multis exercitatos virtutibus maligni hostis seducat astutia in ætate quoque jam matura, metuebat pro filia, ne forte serpentina tentaretur fraudulentia, si libertate potiretur immatura. Quapropter ad se eam venire et secum voluit habitare. Illa vero renuente, atque in Hamatico conversari volente, mater ejus regales compulsæ est aures pulsare, ut suam ipsius auctoritate filiam potuisset recipere. Quo concedente missaque epistola reverti præcipiente moesta ad matrem sanctam regreditur Eusebia ad monasterium Marcianas cum suæ proavie sanctæ Gertrudis corpore, et cum sanctorum reliquiis quæ ibidem fuerunt reconditæ, atque cum omni sua congregatione. At mater ejus voti compos effecta, pluribusque filiam hortabatur monitis secum in spirituali Deo deservire militia. Quæ libentissime quidem ejus parebat dictis, divinis se mancipando jugiter obsequiis; sed refragari ejus nequibat intentio ab amore loci sibi veluti genialis. Quod fiebat frequentissime et nocti-

bus pene singulis, ut post vespertinalis completionem synaxis, dum capere cum cæteris quietem putaretur corporis, illa pro dissimulatione relictis ante stratum sandaliis, ad Hamaticum pergeret silentio intempestæ noctis cum jam superius dicto sanctissimo episcopo et monacho, nomine et religiosa conversatione Amato (581), illic sub cura Mauronti sancti abbatis ad tempus exsulante, et cum sua collactanea aliisque fidis ut putabat sui secretis sociis: ibique celebratis vigiliis omniumque horarum officiis, ad monasterium Marcianas fidei peracto furto revertebatur non satis hilaris, quatenus et ibi non deesse videretur nocturnalibus seu matutinalibus horis.

CAPUT XVII.

A matre ob hanc rem virgis correpta læditur. Episcopis consulentibus Hamaticum redire sinitur.

Nec defuit qui hæc auribus intimaret maternis, itemque eam convocans et mulcendo blandis et terrendo sermonibus compellabat asperis, quatenus illam revocaret a suæ proposito voluntatis, sciens pro certo eam delineri secum corporis potius proximitate quam mentis. Cumque nec per se nec per amicos seu per familiares suos quidquam proficeret in re hujusmodi, inito consilio cum suo filio Mauronto levita et abbate venerabili, visum est utrisque verberibus illam pro ipsa inobedientia et quadam animi pertinacia debere castigari. Quod cum placuisset matri ab eodem fratre ejus Heri, eo jubente inter brachia coacta famuli adjudicate subditur correptioni: et quia isdem a quo tenebatur puer accinctus erat gladio, dum inter augustias verberum hæc et illæ se fleat virgo, ejus teneram latus (ut fertur) ensis illius læditur capitulo, in tantum ut pluribus quibus postea supervixit annis purulentam mistamque sanguine ejiceret salivam oris. Tum vero neque sic a cœpta ejusdem sacræ virginis cessaret intentio, convocant episcopos vel abbates illustresque viros e vicino, qui omnes agebant cum

(579) Broilense monasterium ad Legiam fluvium situm destructum est, ab anno scilicet 870 quo imminente Danorum persecutione fratres Deo et S. Amato servientes apud Menrivillam (sic Broilum vocant, quasi Mauronti villam ex vita S. Eusebiæ num 2. infra), corpus H. Amati Duocum deportaverunt, et in sui juris ecclesia B. Mariæ posuerunt. Nunc ista Deiparæ ecclesia est collegiata S. Amati dicta, ex cujus ecclesiæ archivis Colvenerius in Notis ad Chron. Camer. lib. 1, cap. 22, hæc aliaque descripsit.

(580) Legimus Vitam S. Amati ex mss. codicibus Marcianensi et Compendiensi excerptam, in qua nihil fere observatione dignum occurrit, sed locorum communium lædiosa adaptatio: eam proinde omisimus. Legendus Baldericus episc. in Chron. lib. 1, cap. 22. Amatus Perrona per Maurontam deductus Cameracum ecclesiam B. Mariæ orationis causa, solis radio pro servo usus est, in eo cappam suam deponens. Ambo Hamaticum deveniunt, quo in loco diutissime commorantes, non minimum profecerunt. Relicto denique Hamatico cœnobio sacer præsul, Broilumque perductus est.

Ipsæ vero juxta basilicam cellulam sibi fabricari præcepit, intra quam quandocunque opportunum erat sese continens, vigiliis, orationibus, atque jeuniis incessanter corpus fatigavit, usquequidem tam egregium militem Dominus de terris ad cælos evocavit, anno circa 690 uti in libro argenteo ecclesiæ collegiatae S. Amati apud Duacum, ubi ejus reliquie asservantur, quem in locum e Menrivilla sepulture loco, Broilo antiquitus dicto, anno 870, illatæ sunt: prout ex ipso apographo docet Colvenerius in notis ad Balderici Chronicon. Lege Notas infra ad cap. 20.

(581) Hæc prorsus coherere non possunt. Amata non ante annum 678 exsulavit, quo tempore Eusebia non jam duodennis sed quadragenaria erat, siquidem a Dagoberto et Nanthilde regina e sacro fonte excepta est. Certe Gertrudis Hamaticensis abbatissa cui Eusebia proneptis successisse dicitur, annum 650 haud excessit, mortua vni Idus Decembris, quo die coli solet. Hamaticense seu Hamatiense monasterium, haud procul a Marcianensi, redactum est in prioratum Marcianis subjectam Hamay appellatum.

ea diverso modo, quatenus a tali revocaretur desiderio. Illa autem cunctis multum constanti renitebatur alloquio. Qui dum inflexibilem ejus cernebant animum matri dederunt consilium, ut illam ad cupitum redire permitteret locum. Quod et mater annuit licet invita. religiosam illius conversationem suasoriis roborans monitis. Deoque precibus eam commendans sacris. Quæ diu desiderato potita votorum effectū, cum omni sua plebicula, accepto iterum sancto suæ proaviæ corpore cum venerandis reliquiis sanctorum. gaudio plena ad monasterium repedavit Hamaticum. Illicque angelicam agens vitam in terris, in mediis ipsius adolescentiæ annis rapitur ad thalamum sponsi cælestis, ne, sicut dicit Scriptura, malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius : et consummata in brevi explevit tempora multa (*Sap. iv*), placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illam de medio iniquitatum.

CAPUT XVIII.

Objectioni facit satis auctor.

Enim vero propter ineptam quorundam garrulitatem libet paulisper exacuando stilum protelare, quo illorum perfodiuntur linguæ qui loquuntur adversus justos iniquitatem in superbia et in abusione (*Psal. lxxv, 19*): qui ponunt in cælum os suum, dum eis detrahere non verentur, qui jam exempti de terrenis, cum Deo in cælestibus regnare credunt. Aiunt enim strophæ commentantes hujusmodi: En quales isti dicuntur esse sancti! mater innoxiam insequitur filiam Deo militare volentem, filia sicut hostem sic propriam exsecratur et refugit matrem: filius matre consentanea sororem refugam asportato clam signo proditam dirissimis velut furti ream afficit verberibus pene usque ad mortem. Quam etsi non statim perimit, longo tamen dolorum cruciatu tabescere facit. Hæcine sanctos Deoque placitos efficiunt? quæ in istis sanctitas, quæ pax, quæ charitas? Quid ergo nos tam insani capitis hominibus respondebimus? O stulta vesanæ mentis arrogantia! O rabida fatuorum non hominum, sed canum oblatratio! quid dabitur aut quid apponetur ad linguam dolosam, nisi sagittæ potentis acutæ (*Psal. cxix, 3*), id est, verborum Dei omnipotentis jacula, ex sanctorum prolata Scripturarum pharetra, quæ tam sunt efficacia, ut non modo ora loquacia, sed ipsa quoque tumida transfigant corda? Ac primum tales Evangelico percelluntur tonitruo: *Nolite, inquit, judicare et non judicabimini, nolite condemnare et non condemnabimini* (*Matth. vii, 1*), etc. Audite si potestis et animadvertite. Rictrudis mater sancta non filiam persequitur innocuam, sed ejus immaturam considerat ætatem, sciens quia omnia tempus habent, et quod omni negotio tempus sit, et quoniam, ut sapientissimus ait Salomon: *Puer qui dimittitur voluntati suæ, con-*

fundit matrem suam (*Prov. xxix*). Audique Scripturam dicentem: *Filiæ tibi sunt, conserva corpus illarum* (*Eccli. vii*). Quin potius idcirco illam secum manere desiderat, ut suis eam potissimum exhortationibus et exemplis ad perfectiora provehat. Filia quoque ejus Eusebia, licet cælesti regi sit desponsata, non tamen beatam tumide aspernatur aut despicit matrem, cum sui sponsi tale noverit esse edictum: *Honora patrem et matrem, ut sis longævus super terram* (*Exod. xx*), sed in visu gratiæ ejus qui illam annulo suo subarrhaverat, ejusque solummodo flagrans dilectione, nullius alterius amoris, nec suæ quidem matris affectum sibi exhiberi volebat, ne se vel modico ab insiti fervoris amore sejungeret. Sed et frater ipsis Christi minister Maurontus non odio, non crudelitate, suam flagris torquet germanam, sed fraterna potius charitate quasi insolentem, et (ut ita dictum sit) veluti parenti inobedientem, ut ipsa poscebat sælas castigat infantulam, sciens scriptum: *Qui parcat virgæ, odit filium* (*Prov. xiii, 24*). Et quia *virga atque correctio tribuunt sapientiam* (*Prov. xxix, 15*). Et quid mirum si mater et filius humano falluntur judicio in sacram corripiendo virginem, ignorantes adhuc divinam quæ inerat illi gratiam, cum prophetæ sancti sic aliquando ex suo humanam quasi ex Dei spiritu proferant sententiam? Cessent ergo, cessent stulta stultorum vaniloquia: non enim poterunt assignari operibus iniquitatis, quæ prodeunt ex radice charitatis, ipsa attestante Veritate, quæ dicit: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit* (*Matth. vi*).

CAPUT XIX.

Item alii objectioni.

Ad hoc vero quod hujus occasione facti virgo beata corporali dum viveret subjacuisse dicitur infirmitati; quis non videat hoc ac cumulum jam collatæ gratiæ profecisse illius, ut dum deficeret corpore roboraretur spiritu juxta illud Apostoli: *Cum enim infirmor, tunc potens sum* (*II Cor. xii*)? Obstruatur ergo os loquentium iniqua, quoniam de his per Isaiam prophetam vox intonat divina: « Dabo opus eorum in veritate, et fœdus perpetuum feriam eis, et sciatur in gentibus semen eorum et germen eorum in medio populorum. Omnes enim qui viderint eos cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus (*Isai. lxi, 8, 9*). » Dicescit autem vere bona cultrix Dei Eusebia virtutibus plena sextodecimo die Martii, qui est septimodecimo Kalend. Aprilis, anno 789, ætatis XLVI (582).

CAPUT XX.

Amatus moritur; item Maurontus.

Postquam vero sanctum episcopum sibi amabilem et monachum Amatam Dominus ad cælestem patriam ex hac molestæ peregrinationis ærumna Idibus Septembris (583) assumpsit, sacrum corpus et prælaturæ diuturnitate referuntur. De S. Eusebia infra.

(583) Consentit codex Marcianensis S. Amati ex-

(582) Ita exemplar Marcianense; qui characteres chronologici desunt apud Surium, et insititii esse videntur, uti et qui inferius de S. Rictrudis ætate

illius sacer Maurontus in sua possessione honorifice tumulavit, totaque hæreditatis suæ prædia per chartarum instrumenta illi contradidit. Ipse quoque venerabilis abbas Maurontus Deo dignus levita, licet sanctæ matri fuerit superses in hac vita, post expleta piæ administrationis munia, tertio Nonas Maii (584) functione liber debita, ut condigna laborum suorum perciperet præmia ad cæli subvectus palatia, perenni cum Christo vivens vita jugi cum eo letatur gloria.

CAPUT XXI.

Rictrudis abdicato regimine moritur.

Sed ut ad ea quæ cepimus redeamus explicanda, Rictrudis devotissima Dei famula toto nisu mentis, toto famulatu corporis bonis operibus dedita, ambulans de virtute in virtutem, dilatato corde cucurrit infatigabiliter viam mandatorum Dei, in stadio fidei et justitiæ, patula hauriens aare: Currite dum lucem habetis; ut digna haberetur accipere bravium cæleste, et ut in omnibus se exhiberet perfectissimam, illius imitatione qui dixit: *Non veni facere voluntatem meam (Joan. vi, 38)*; se quoque alterius regimini subdens, ejus imperiis obedientissime paruit, cæterisque famularum more famulans, illud quod dictum est: *Non veni ministrari, sed ministrare (Matth. xx)*, præ oculis semper attendit, nec usquam vel unquam septa monasterii egrediens, exemplum honorum operum seipsam cunctis præbuit in humilitate, obedientia, in patientia, in castitate, in jejuniis, in vigiliis, et orationibus continuis, in longanimitate, in mansuetudine, in modestia et benignitate. Et quid multa? Ut filia Dei semper ambulavit in luce, cujus « fructus est in omni bonitate et justitia et veritate (Ephes. v, 9). » Sicque in sanctarum virtutum perseverans proposito, expletis septuaginta quatuor incolatus sui annis, quarto Idus Maii, diu desiderato potita votorum gaudio corpusculum terræ, sanctam vero animam reddidit cælo anno 687, ætatis suæ LXXIV, prælaturæ XL.

CAPUT XXII.

Sepelitur.

Sepulta est autem in eodem loco (585) honorifice a Dei sacerdotibus aliisque in ecclesiasticæ digni-
hibens Vitam in cujus fine legitur: *B. Amati transitum Idib. Septembris ab antecessoribus determinatum, a Stephano quodam in Kalend. Maias affixum fuisse temere, ut patebat ex vetustis libris, qui apud S. Medardum et in archivo Marcianensi, atque multorum scriniis cænobiorum inventiuntur.*

tatis ordine ipsi militantibus seu etiam quamplurimis Christianæ religionis viris ad exsequias tantæ matris undique confluentibus, de temporali quidem ejus absentia mœrentibus, de æterna qua cum Christo fruitur gloria gaudentibus. Et nunc cum spe ineffabilis gratulationis præstolatur magnum diem potioris suæ glorificationis, quando illud « quod seminatum est in corruptione, surget in incorruptione; et quod seminatum est in ignobilitate, surget in gloria; et quod in infirmitate, surget in virtute (I Cor. xv, 42, 43). » Tunc denique illa felici resurrectione duplici glorificatione glorificanda, in beata resurgens gloria cum sanctis omnibus, in parte dextera meritis suorum actuum feliciter coronanda.

CAPUT XXIII.

Miraculis clarescit.

Ne quis vero ambigat de istius Dei famulæ vivacium meritorum efficacia, experimenta nobis præbent veracia plura ostensarum virtutum insignia ad examinata ejus corporis membra. Ibi etenim cæci visum, surdi auditum, muti sermonis officium, claudi gressum, feblicitantes ac variis ægrotationibus laborantès, optatam frequentius receperunt et nunc usque poscentes cum fide recipiunt sanitatem. Et hujus testes rei adhuc supersunt multi et eorum qui sanitatis desideratæ dona sunt consecuti, et illorum qui hæc videntes Deumque in sanctis suis mirabilem laudantes, de ejus beneficiis sunt gratulati.

CAPUT XXV.

Auctoris invocatio.

Te igitur, sancta ac Deo dilecta famula Rictrudis, toto quæsumus affectu cordis, ut tuis sacris intervenientibus precibus et meritis, quibus variarum nexu infirmitatum absolvis, nos quoque a nostrorum solvas peccatorum vinculis, quatenus cum benigni Jesu gratia his expediti in tremendo sui die judicii, cælis ardentibus ac terris, ipse nos a gehennalibus ereptos flammis tecum, ad æternæ rapiat gaudia felicitatis, cujus misericordiæ et miserationis nullus est finis, cui est cum Deo Patre sibi coæterno et sancto Spiritu regnum et virtus, honor et gloria per infinita sæcula sæculorum Amen.

(584) Anno 701 obiit S. Maurontus levita. Ut Colvenerius ex cod. ms. argenteo ecclesiæ Duacensæ sancti Amati refert. De ejus reliquiis infra.

(585) Locum signantius exprimit chronographus Marcianensis, ante altare Joannis Baptistæ et Andree apostoli in dextera parte ecclesiæ.

DE TRANSLATIONIBUS ET MIRACULIS SANCTÆ RICTRUDIS.

Chronicon Marcianense, quod manu descriptum beneficio R. P. Simonis Guillemotis superioris Gisleleniani accepimus, in binos libros distinguitur præmissa hæc inscriptione: *Auctoris anonymi de Vita et miraculis S. Rictrudis libri II.* Scribebat auctor ille post medium sæculum XII, vivente adhuc Cos-

vino Aquicinctensi abbate, ex lib. II, cap. 20, ubi agens de Lietberti Marchianensis abbatis cessione: « Dominus Gosvinus, inquit, Aquicinctensis ecclesiæ abbas, qui adhuc superest, vir religiosus... ipsum abbatem restitui non approbat. » Porro S. Gosvinus anno 1196 obiit. Idem auctor in lib. II,